

Les musíte nechat tvořit. Péče o něj je pak udržitelnější

[Martina Smutná](#)

1. února 2024

foto: archiv Tomáš Pospíšila

Tomáš Pospíšil pochází z podhůří Jeseníků, je aktivní ornitolog a o lese ví první poslední. Přes dvacet let pracoval pro Lesy ČR, šanci plně uplatnit a rozvíjet svou vizi udržitelné péče však dostal až v lesích brněnské Mendelovy univerzity. Říká, že chce mladé lesníky naučit hospodařit takzvaně bez hodin. Tak, aby se oprostili od šablonovitých modelů, kdy je jaký strom potřeba pokácet. Protože zatímco jeden je vitální i po 400 letech, jiný chřadne v padesáti.

Život jste zasvětil péči o lesy. Máte svůj kousek lesa?

Nemám. Koupit si hektar lesa je pěkná věc, ale ekonomicky nesmyslná. Sto dvě stě hektarů už vás uživit může, ale jen v případě, že koupí lesa berete

jako investici již vydělaných peněz a nemusíte si brát úvěr. Úroková míra je v lesnictví nízká, a pokud započtete pořizovací hodnotu, kterou je potřeba splácet, nedává to smysl.

Jako ekonom tedy vnímáte les optikou zisku?

Vůbec ne. Jsem stále romantik, les je pro mě základním místem, které mě nabíjí a kam se rád vracím. Jako aktivní ornitolog jsem přesvědčený, že les potřebuje biologickou rozmanitost, její podpora je nedílnou součástí mého povolání.

LESNICTVÍ MLADÉ TÁHNE

Proč jste se dal v mládí na lesnictví?

Měl jsem kladný vztah k přírodě, zajímala mě spíš z pohledu ochrany než myslivosti a lesnictví. Po studiích na lesnické fakultě, pouhých pár let po revoluci, jsem měl možnost studovat rok v USA, což mi umožnilo začít problematiku vnímat v širším měřítku než jen optikou naší země.

Lesy Mendelovy univerzity jsou napříč Českem výjimečně velkým podílem listnatých stromů. Byli Lichtenštejnové jakožto předchozí majitelé progresivní správci lesa?

Ve své době ano. Nyní máme nové vědecké poznatky, mění se klima i společenské podmínky, ale v mnohém na Lichtenštejny navazujeme a z jejich přístupu stále těžíme. Zakládali takzvané lichtenštejnské směsi dřevin – buk, smrk, jedle. Významně sázeli i modřiny, které nám dnes přináší hodnotu. Lesy uvedli do mnohem lepšího stavu, než v jakém je získali.

Jako by před sto lety tušili, že zemi čeká boj s klimatickou změnou.

Není to jen o sázení odolnějších listnatých stromů, na které se celá problematika často redukuje. Potřebujeme do lesů dostat prostorovou, věkovou i druhovou pestrost. Čím jsou dřeviny starší, tím jsou, stejně jako lidé, náchylnější k poškození či nemocem. Každá dřevina má své limity, smrk odchází suchem, jilm na grafiózu, jasan na chalaru. Pokud jedna dřevina začne v pestrém lese trpět, ostatní zajistí náhradu.

Kromě řízení školních lesů také učíte. Jak dnes vypadá vzdělávání lesníků?

Hlavní princip, který se snažíme prosazovat a šířit, je přechod od šablonovitosti vázané na věk k hospodaření takzvaně bez hodin. V lesnictví se vše neustále řídí věkem – kdy les obnovit, čím, v jakých počtech. Na

mozaice třiadvaceti modelů studentům ukazujeme, že hospodaření nemusí být šablonovité, že lze hospodařit i jinak než holosečí. Lesy školního podniku zahrnují příkré svahy v Moravském krasu, různé nadmořské výšky i různé dřeviny, díky čemuž můžeme dobře ilustrovat pestrost přístupů.

Jaký je mezi mladými o lesnictví zájem?

Lesnickou fakultu každý rok opouští stovky absolventů a přihlášek je víc než před pěti lety. Roste i nabídka oborů včetně těch více přírodovědných – od školkařství přes ochranu přírody, zpracování dřeva až po obory vyučované v angličtině. Stoupá zájem i o samotný obor lesnictví, každý rok se hlásí přes sto studentů a polovina až dvě třetiny školu dokončí.

Chápu mladí potřebu přistupovat k lesům jinak než dřív?

Chtějí se podílet na udržitelném směřování oboru, zajímá je, co mohou dělat lépe než jejich předchůdci. Až tato generace převezme otěže, třeba už se nebude dopouštět starých prohřešků.

Co je nejčastější prohřešek současných lesníků?

Lesy degraduje vytváření holin bez ohledu na stav lesa. Pro lesníky je jednodušší vytěžit vytyčenou plochu a zasázat ji předpěstovanými stromky než nechat přírodu tvořit. Ve Švýcarsku lesníci holiny téměř vůbec nevytvářejí. Německý lesník Alfred Möller již v roce 1920 definoval pojem Dauerwald – trvale tvořivý les. Lesník by měl lesu naslouchat a mít možnost využít všechny dřeviny, které se vysemení. Les je pak odolnější.

PŘEKONANÉ VĚKOVÉ TŘÍDY

Kolik českých lesníků hospodaří udržitelně?

Lesníky hospodařící přírodě blízkým, nepasečným způsobem v Česku sdružuje například organizace Pro Silva Bohemica, která má kolem tří set členů – vzájemně se motivují, inspirují a informují. Lesní prostředí je vnímáno citlivěji než třeba zemědělské, kde jsou tolerovány mnohem větší hříchy od likvidace krajinných prvků přes používání chemikálií až po setí monokultur na obrovských lánech.

Jak organizace funguje?

Řekněme, že jsem lesník a chci se podívat například na hospodaření s bukem ve středních polohách. Chci to dělat jinak, ale doposud mi všichni

tvrdili, že to nejde. Na webu neziskové organizace si můžu najít konkrétního člověka, který už takhle hospodaří, probrat to s ním, zajet se k němu podívat a všechno si „osahat“ v praxi. Stejně tak zájemci jezdí i k nám na školní podnik.

Co brání rozšíření nepasečného hospodaření?

Šablonovitý les věkových tříd, kdy ve sto letech porost obvykle smýtíte bez ohledu na to, jestli už dorostl do své hodnoty, a bez ohledu na jeho potenciál. Okamžik, kdy strom ztrácí potenciál přinášet další hodnotu, spíš než na věku záleží na jeho stanovišti a kondici. Známe nádherně vitální čtyři sta let staré stromy, jiné chřadnou už v padesáti. Legislativně nastavené věkové třídy jsou dnes v mnoha ohledech překonané.

Co byste v zákoně změnil?

Zákon o lesích dnes vlastníky zavazuje regulemi, které nesmyslně tlačí na maximalizaci výnosu. Holinu musíte do dvou let zalesnit, nelze čekat, co se vysemení. Musíte použít určité dřeviny v určitém počtu. Do věku čtyřiceti let musíte les prořezat. Limity bych vypustil a dal lesníkům větší volnost. Díky satelitnímu snímkování má dnes státní správa možnost každodenní kontroly. Když lesník nadměrně těží na úkor prostředí a porušuje zákon, neututlá se to.

Tomáš Pospíšil (50)

Pochází z Loučné nad Desnou v podhůří Jeseníků. Vystudoval Lesnickou a dřevařskou fakultu MENDELU, po studiu absolvoval roční stáž v USA. Přes dvacet let pracoval v Lesích ČR – vystřídal různé pozice od adjunkta a revírníka přes lesního správce až po výrobně-technického ředitele. Neúspěšně se ucházel o post generálního ředitele. Poslední tři roky působí jako ekonom a zástupce ředitele Školního lesního podniku Masarykův les Křtiny, který spadá pod brněnskou Mendelovu univerzitu. Snaží se prosazovat přírodě blízké, nepasečné způsoby hospodaření. Přednáší studentům Lesnické a dřevařské fakulty MENDELU.

PLATBY ZA EKOSYSTÉMOVÉ SLUŽBY MÍSTO DOTACÍ?

Jsou volně přístupné české lesy privilegium?

Není to samozřejmost v Evropě ani ve světě, i když to tak lidé vnímají. Vlastníka pozemku volný vstup do lesa silně omezuje. I když je vstup ze

zákona na vlastní nebezpečí, jako lesníci opakovaně čelíme žalobám, že někde spadl strom na člověka nebo zatarasil cestu. Žalob přibývá a rozhodnutí soudů bývají nejistá. Neustále jste v ohrožení, že budete muset platit odškodné za újmu na zdraví.

Pádům větví či stromů se asi nedá úplně předejít.

Veřejnost klade důraz na rekreační funkci, ale pokud chceme podporovat biodiverzitu, nemůžeme z lesa například odstraňovat všechny souše. Odlišné zájmy různých skupin se velmi těžko kloubí dohromady. Češi mohou zdarma v lesích sbírat klestí, lesní plody, houby, to také není v celém evropském prostoru samozřejmost. Třeba v Itálii nebo Rakousku si musíte vyřídit povolenku, než jdete na houby, a za určité množství také zaplatit.

Hrozí něco podobného v Česku?

Neumím si to představit. V některých západních zemích se však rozvíjí takzvané platby za ekosystémové služby lesa. Jestliže jako vlastník lesa poskytnete ve zvýšené míře svým majetkem rekreační funkci a musím na to doplácet – zajišťovat preventivní opatření či infrastrukturu –, společnost by měla být ochotná se na tom podílet. Stát by měl dotace přetavit spíše do těchto druhů plateb.

Dvacet let jste působil na různých pozicích v Lesích ČR. Co jste si z toho odnesl?

Zkušenosti. Prošel jsem od pozice adjunkta přes revírníka až po vysoké manažerské funkce se zodpovědností za obrat ve stovkách milionů. Zažil jsem i odvolání z pozice lesního správce na místo bez rozhodovacích pravomocí, když jsem se postavil proti prosazování developerských projektů na území státních lesů. S novou garniturou se změnila věci k lepšímu, řešila vše otevřeněji.

Ucházel jste se také o post generálního ředitele.

Chtěl jsem věci měnit. Představil jsem svoji koncepci, jak by se podle mého názoru mělo lesnictví vyvíjet, ale bohužel jsem neuspěl. Nakonec jsem dostal příležitost koncepci uvádět do praxe, i když v menším měřítku, a to právě na školním lesním podniku. Velmi mě to naplňuje, v univerzitních lesích nepodléháme politickým vlivům a hospodaříme tak, jak to považujeme za správné.

Jaké jsou další výhody?

Čtyřicet procent prací dělají naši zaměstnanci, na ostatní najímáme místní živnostníky. Revírníci v Lesích ČR si vyznačí probírku, prořezávku, naplánují zalesňování, ale všechny služby outsourcují. Zadají takzvanou komplexní zakázku a práci by si měli přebrat hotovou. Na první pohled se to může zdát jako dobrý model, ale takhle to nefunguje nikde jinde ve Evropě. Zbavujete se mnoha odpovědností i pravomocí.

Kterých třeba?

Když chce lesní hospodář spolupracovat s místní samosprávou, zaměstnávat místní lidi a zohlednit sociální aspekt, nemůže to dělat přes dodavatelskou firmu, která logicky nemá k regionu žádný vztah, snaží se práci udělat za co nejméně s co největším ziskem, často bez ohledu na následky.

Tohle vám vadí?

Jde o jednu z mnoha věcí, které si zasloužily změnu. Obhájci modelu tvrdí, že jsou schopni vše smluvně podchytit pokutami a sankcemi, ale v praxi to nefunguje. Další věc je prodej dříví. Každá část nařezaného kmene má jinou hodnotu, skrze komplexní zakázky prodáváte stromy celé nastojato za průměrnou cenu a jde úplně mimo vás, jestli jde o vysoce kvalitní strom, který lze dát třeba do aukce. Pokud strom víc než sto let pěstují, ale jako lesník neumím dřevo zhodnotit, něco je špatně. Ve školním podniku jsme schopní pružně reagovat a omezit těžbu, pokud dříví zrovna nejde na odbyt nebo je kalamita. Při outsourcingu to nejde, firma potřebuje těžit, má to smluvně zadané a je na tom existenčně závislá.

I státní lesy by mohly zhodnocovat dřevo v aukcích?

Částečně se tak už děje. Lidi je potřeba k tomu dlouhodobě vést a motivovat, musejí vědět, co hledat, což je ve větším měřítku složitější, nikoli nemožné. Všichni lesníci by se o to měli snažit. Například v aukci ve Slovinsku se vloni prodal javor klen za cenu 11 tisíc eur za kubík. Zájemce zaplatil za jeden kmen 21 tisíc eur, více než půl milionu korun. Je to mimořádné, ale děje se to.

[Martina Smutná](#)

Vystudovala novinařinu na Masarykově univerzitě, takřka osm let pracovala jako redaktorka zpráv iDNES.cz.